

YOSHLAR DUNYOQARASHI SHAKLLANISHIDA MILLIY TARBIYANING AXAMIYATI

**SHAXLO XO'SHATOVA
OYBEK OSTONOV**

1-bosqich talabasi Tashkent
davlat agrar universiteti
t.f.n. dotsent, Tashkent davlat
agrar universiteti
aostonovo@rambler.ru,
bsxoshatova@gmail.com

<https://doi.org/10.47689/STARS.university-pp208-211>

Annotatsiya. Ushbu maqolada mamlakatda huquqiy demokratik davlatni mustahkamlash va fuqarolik jamiyati asoslarini shakllantirish sharoitida ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot va ma'naviy-axloqiy tarbiyaning o'zaro aloqadorligi, yaxlitligi, uning barkamol avlod tarbiyasi tizimida tutgan o'rni, tarixiy ildizlari, qadimgi Sharq ma'naviy-axloqiy tarbiya taraqqiyoti, ma'naviy-axloqiy tarbiya mazmuni, maqsadi, vazifalari, ilmiy pedagogik asoslari va uni takomillashtirish yo'llari yoritilgan. Milliy ta'lim-tarbiya ishlarining shakllari nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan.

Bugungi kunda har bir milliy va ma'naviy meroslarimizni ko'z qorachig'imizdek asrab-avaylash, qayta tiklash va ta'mirlash bo'yicha ishlar olib borilmoqda. Ertaga bizning o'rnimizga keladigan, biz boshlagan olijanob ishlarni munosib davom ettirishga qodir bo'lgan yoshlarimiz ana shu bebaho milliy va ma'naviy boyliklarmizdan bahramand bo'lsin va o'zining kimligi, qanday buyuk zotlarning avlodi ekanini anglab yetsinlar.

Kalit so'zlar: tarbiya; ta'lim; an'analar; milliy tarbiya; axloq.

Бугунги ҳаётимиз ва келажагимиз учун қобилиятлари ҳар томонлама ривожланган, ақлан етук ва баркамол, маънавий, ахлоқий жиҳатдан камолга етган, ташаббускор, истеъдоди ва тафаккур қувватини Ватани ва миллати манфаати ҳамда тараққиётга хизмат қилдиришни ўзи учун олий мақсад деб ҳисоблайдиган фидойи инсонлар жуда ҳам зарур. Ёшлар онгига миллий-маънавий қадриятларимизни сингдириш учун биз жуда катта бой меросга эгамиз. Бизга маълумки, ҳар қандай тарбия таълим билан чамбарчас боғлиқ ҳолдагина мавжуд бўлади. Чунки, таълим ва маълумот олиш жараёнида шахснинг фақат билими кўпайибгина қолмай, балки маънавий-ахлоқий сифатлари қарор топиши ҳам тезлашади. Ана шу сабабдан ҳам ота-боболаримиз қадимдан бебаҳо бойлик бўлмиш илму маърифат, таълим ва тарбияни инсон камолоти ва миллат равнақининг энг асосий шarti ва гарови деб билганлар. Ҳар бир шахснинг, жамиятнинг равнақ топишида ахлоқнинг асосий роли тасвирланади. Зеро, жамият аъзоси бўлган ҳар бир кишининг ахлоқсизлиги жамиятга қай даражада зарар етказса, яхши ахлоқли кишилар унинг равнақига шунча ҳисса қўшадилар. Миллий қадриятларимиз, анъаналаримиз ичида бола одоби, хулқи,

ахлоқи, тарбиясига доир урф-одатлар айниқса муҳим ўринга эга. Мамлакатимизда буюк алломаларнинг илмий-маънавий меросини ҳар томонлама чуқур ўрганиш ва тарғиб этиш, ёш авлодни аجدодларимизнинг эзгу анъаналари руҳида тарбиялаш бўйича ислоҳотлар изчил давом эттирилмоқда. “Маънавий-маърифий соҳадаги ислоҳотлар самарасини ошириш зарурати бу йўналишдаги ишларни сифат жиҳатдан янги босқичга кўтаришни талаб қилмоқда. – Биз аجدодларимизнинг донишмандлик анъаналарига амал қилиб, уларнинг ғояларини англаган ҳолда, қатъий ислоҳотларни амалга оширмоқдамиз, мамлакатимизнинг янги қиёфасини шакллантириш йўлида бормоқдамиз”¹.

Бу ўринда миллий тарбияга миллий ривожланишимизнинг асосий воситаси сифатида қараш ва уни амалга ошириш бугунги куннинг долзарб вазифаси ҳисобланади. Бинобарин, миллий тарбия эътиборсиз қолдирилса, стихияли тарзда кечса, халқнинг миллий ўзлигини англаш даражаси, миллий

гурури, маданияти, ватанпарварлик даражаси сусая боради. Чунки ҳар бир индивид ўзига хос миллий-маданий анъаналар, меъёрлари бўлган жамиятда шаклланади. Миллий урф-одат, меъёрлар, анъаналар руҳида ижтимоийлашуви уни ана шу маданий-тарихий бирликнинг аъзосига айлантиради².

Инсон ва жамиятнинг мавжудлигини таъминлайдиган қадриятлар миллий тарбия туфайли, аجدодлардан аста-секин тадрижий равишда авлодларга ўтади. Миллий тарбия атамаси кенг ва тор маъноларда ишлатилади. Кенг маънода, у инсон шахсини шакллантиришга, унинг ишлаб чиқариш ва ижтимоий, маданий, маърифий ҳаётда фаол иштирокини таъминлашга қаратилган барча маънавий таъсирлар, тадбирлар, ҳаракатлар, интилишлар йиғиндисини англатади. Бундай тушунишда миллий тарбия. фақат оила, мактаб, болалар ва ёшлар ташкилотларида олиб бориладиган тарбиявий ишларни эмас, балки бутун ижтимоий тузум, унинг етакчи ғоялари, адабиёт, санъат, кино, радио, ТВ, ОАВ ва бошқаларни ҳам ўз ичига олади. Шунингдек, кенг маънодаги миллий тарбия таркибига бу соҳада таълим ва маълумот олиш ҳам киради. Тор маънода, миллий тарбия муайян шахснинг маънавий ривожи, дунёқараши, ахлоқий қиёфаси, эстетик диди ўстирилишига йўналтирилган педагогик фаолиятни англатади. Буни оила ва тарбиявий муассасалар ҳамда жамоат ташкилотлари амалга оширадilar.

Бизга маълумки, ҳар қандай тарбия таълим билан чамбарчас боғлиқ ҳолдагина мавжуд бўлади. Чунки таълим ва маълумот олиш жараёнида шахснинг фақат билими кўпайибгина қолмай, балки маънавий-ахлоқий сифатлари қарор топиши ҳам тезлашади. Ана шу сабабдан ҳам ота-боболаримиз қадимдан бебаҳо бойлик бўлмиш илму маърифат, таълим ва тарбияни инсон камолоти ва миллат равнақининг энг асосий шarti ва гарови деб билганлар. Мустақиллик шарофати билан жамиятимизда рўй бераётган маънавий юксалиш, инсоннинг ахлоқий, ғоявий, сиёсий камолоти мамлакатимизда амалга оширилаётган миллий уйғониш жараёнлари билан узвий алоқадордир. Инсоннинг маънавий-ахлоқий камолоти ниҳоятда кенг, кўп қиррали, мазмун жиҳатдан чуқур бўлиб, ўз ичига турли соҳаларни қамраб олади.

Истиқлол йилларида мамлакатимизда миллий тарбияни амалга оширади-

1 Ўзбекистон республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқи. Т.: – Маънавият, 2017.-184б.

2 М.Қуронов, И.Даминов, О.Бозоров, Ш.Акрамова. Миллий тарбия ва ёшлар. - Тошкент: «Камалак», 2016.-Б. 4.

ган ўқув муассасалари ва умумтаълим мактабларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлашга эътиборни кучайтириш энг муҳим ва жиддий масалага айланди. Шу мақсадда юртимизда Кадрлар тайёрлаш миллий дастури амалга оширилмоқда, унинг узвий ва мантикий давоми бўлмиш Мактаб таълимини ривожлантириш умуммиллий давлат дастури қабул қилинди. Унга мувофиқ, юртимизда мавжуд бўлган ўн мингга яқин умумтаълим мактабининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, таълим жараёнининг мазмунини тубдан такомиллаштириш, ўқитувчиларнинг меҳнатини моддий ва маънавий рағбатлантириш бўйича катта ишлар қилинмоқда. Шу ўринда эътироф этиш жоизки, кишилик жамиятининг тарихий тараққиётида бирор мамлакат, бирор халқ ўз ижтимоий-иқтисодий, маънавий-маданий, маърифий ривожини инсонлар онги ва қалбида, маънавий-ахлоқий фазилатларнинг юксалишисиз тасаввур қила олмаган. Юксак маънавият ва ахлоқий баркамоллик ҳар қандай халқ, ҳар қандай давлат ривожининг бош мезони бўлиб хизмат қилган. Маънавий-ахлоқий жиҳатдан тараққий этмаган халқ, мамлакат истиқболга эриша олмаган, таназзулга учраган. Маънавий заифлик, ахлоқий ноетук жамиятни, миллатни ҳалокатга олиб келган ва мамлакатни хавф остига солган. Чунки “Ҳар бир жамиятнинг маънавияти, инсон камолотининг у ёки бу босқичига хос бўлган иймон ва эътиқоди, ахлоқ-одоби, тажриба ва малакасини ўз ичига олади ва кишиларнинг фаолияти, қобилияти юриш-туришида намоён бўлади”¹.

Мухтасар қилиб айтганда, охириги йилларда таълим-тарбия соҳасида амалга оширган, кўлами ва моҳиятига кўра улкан ишларимиз биз кўзлаган эзгу ниятларимизга эришиш, ҳеч кимдан кам бўлмайдиган ҳаёт барпо этиш, ёшларимиз, бутун халқимизнинг маънавий юксалиши йўлида мустаҳкам замин яратди, десак, ҳеч қандай хато бўлмайди.

Юқоридаги фикрлардан кўриниб турибдики, миллий тарбия ҳар қандай жамият ва мамлакат ҳаётида ҳал қилувчи аҳамият касб этади. Чунки унинг ўсиши ва тараққиёти учун моддий ва маънавий бойликлар ишлаб чиқариш тўхтовсиз равишда юксалиб бориши лозим. Бунинг учун ёш авлод ушбу бойликларни яратишда ўз аجدодларидан юқорироқ даражага кўтарилмоғи даркор. Ёшларни ҳам жисмоний, ҳам маънавий жиҳатдан тўғри тарбиялашда замонавий медицина, педагогика, психология фанлари тавсияларини ҳар қайси оилада жорий қилиш айниқса зарур. Ҳар бир оила, ота-она, энг аввало, бола тимсолида шахсни кўриши, унинг учун шахсга тегишли барча ҳуқуқ ва эркинликларни таъминлаши борасида ўзининг масъул эканлигини доимо ҳис этиб туриши ниҳоятда муҳим.

Миллий тарбияда миллий ғояга, миллий ғурурни юксалтиришга хизмат қиладиган тимсоллар, рамзларнинг ҳар бири – катта бир дарслик, кучли тарбия воситаси ҳисобланади. Бундан ташқари, буюк аجدодлар таваллуд саналарини нишонлаш ҳам маънавий ва тарихий аҳамиятга эга. Бундай маросимларни ўтказиш орқали ёшлар янги қадриятлар асосида тарбияланадилар, улар қалбига тарихни англаш ва қадрлаш, ўтмишга ҳурмат билан ёндашиш, уларни асраб-авайлаш, шу халққа мансублиги билан ғурурланиш туйғулари сингдирилади.

1 Олимов Ш. Маънавий-ахлоқий тарбия асослари. –Т.: «Fan va texnologiya», 2015. –Б. 9.

Умуман олганда, ёшларнинг этник қиёфаси миллатнинг бугунги миллий тарбияси, менталитети, маданиятининг ўзаро диалектик муносабати воситасида шаклланади. Маънавий жиҳатдан яхши тарбия олган шахс ўз ақли, ўз тафаккури, ўз меҳнати, ўз масъулияти билан онгли равишда, озод ва ҳур фикрли инсон бўлиб яшайди.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқи. Т.: “Маънавият”, 2017.-184б.

2.М.Қуронов, И.Даминов, О.Бозоров, Ш.Акрамова. Миллий тарбия ва ёшлар. - Тошкент: “Камалак” , 2016.112 б.

3.Ш.Ш.Олимов. Маънавий-ахлоқий тарбия асослари. -Т.: “Fan va Texnologiya”, 2015, 228 бет.